

Endringer i menneskerettsloven mv. (inkorporering av FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne)

Stopp Diskrimineringen støtter regjeringens forslag om inkorporering i Menneskerettsloven i Prop. 162 L (2024-2025).

Først vil vi understreke at CRPD er den eneste av «diskrimineringskonvensjonene» som ikke er inkorporert i norsk lov.

CRPD gir ikke nye menneskerettigheter, men realiserer universelle rettigheter ved å presisere og tolke dem i et funksjonshemningsperspektiv.

Et slikt perspektiv mangler i tidligere menneskerettskonvensjoner, der funksjonshemmede ikke ble eksplisitt nevnt; omfattes kun implisitt i «annen status».

Vi viser til at FN, alle funksjonshemmedes organisasjoner, menneskerettsovervåkere NIM og LDO, og et stort flertall av høringsinstansene støttet inkorporering av CRPD i norsk lov i høringen i 2024.

Videre vil vi vise til at NIM, LDO og alle funksjonshemmedes organisasjoner støtter at tolkningserklæringene ikke skal gjøres juridisk bindende.

Dette ville være en helt ny praksis i norsk rett, og i realiteten gi tolkningserklæringene samme status om reservasjoner.

Siden argumentasjonen mot inkorporering i menneskerettsloven, mrl, i det alt vesentlige er den samme som ved tidligere inkorporeringsforslag, vil vi her sitere fra de to mest relevante proposisjonene om betydningen av å inkorporere konvensjoner i menneskerettsloven.

Ot.prp. 3 (1998-1999) Om lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett

klargjør betydningen nasjonalt av å inkorporere konvensjoner i en menneskerettslov, kap. 5.3: *Også på det nasjonale plan vil en slik reform vise at norske myndigheter tar menneskerettighetene på alvor. Det er å håpe at dette blant annet vil styrke menneskerettighetenes mulighet til å få gjennomslag når andre strømninger i samfunnet kommer i konflikt med dem.*

Ot.prp. 93 (2008-2009) Om lov om endringer i menneskerettsloven mv. (inkorporering av kvinnediskrimineringskonvensjonen) presiserer hvorfor CEDAW, som da var inkorporert i likestillingsloven, må inkorporeres i mrl, s. 35:

Inkorporering av sentrale menneskerettskonvensjonar medverkar i stor grad til å styrkje rettsstillinga til enkeltmenneske overfor styresmaktene og gir den enkelte eit sterkare vern mot overgrep. Dette er grunnleggjande prinsipp i ein moderne rettsstat og i demokratiet. Kvinnediskrimineringskonvensjonen er i dag inkorporert i likestillingsloven.

Ved å inkludere kvinnediskrimineringskonvensjonen i menneskerettsloven med forrang sikrar ein at likestilling og forbodet mot diskriminering av kvinner vil vere eit sentralt omsyn i lovgivingsarbeid og forvaltning også i framtida.

Og vidare:

Ved å inkludere kvinnediskrimineringskonvensjonen i menneskerettsloven med forrang sikrar ein at likestilling og forbodet mot diskriminering av kvinner vil vere eit sentralt omsyn i lovgivingsarbeid og forvaltning også i framtida.

Imøtegåelse av de vanligste motargumentene som er fremført mot inkorporering av CRPD i mrl fra tidligere regjeringer og Stortingsdebatter

1. Det hevdes ofte at *CRPD allerede er innarbeidet i norsk rett ved konstatering av rettsharmoni* med henvisning til Grunnlovens § 92.

Dette er både misvisende og positivt galt.

Grunnlovens § 92 lyder:

§ 92 *«Dei statlege styresmaktene skal respektere og tryggje menneskerettane slik dei er fastsette i denne grunnlova og i traktatar om menneskerettar som er bindande for Noreg.»*

Høyesterett i plenum 16.12.2016 slo fast følgende forståelse:

«at Grunnloven § 92 ikke kan tolkes som en inkorporasjonsbestemmelse, men må forstås som et pålegg til domstolene og andre myndigheter om å håndheve menneskerettighetene på det nivå de er gjennomført i norsk rett.»

CRPD befinner seg her på laveste nivå, dvs. ikke implementert i norsk lov.

2. Det hevdes at **passiv transformasjon** er den vanligste formen for gjennomføring av konvensjoner i norsk rett den vanlige måten
Dette er positivt galt.

Innarbeiding i norsk lov har vært det førende prinsipp siden innføring av Menneskerettsloven i 1999. Dette fremgår tydelig av **Ot.prp. nr. 93 (2008–2009)** (inkorporering av kvinnekonvensjonen). I **kap. 4.3.1 Tidlegare vurderingar**:

«I tråd med den vanlege framgangsmåten ved gjennomføring av traktatar i denne perioden blei det ikkje vurdert å innarbeide konvensjonen aktivt utover å konstatere rettsharmoni. Regjeringa gjorde i 1989 eit prinsippvedtak om at dei internasjonale menneskerettane skulle innarbeidast i norsk lov.»

3. **Rettsliggjøring** og **tap av suverenitet** er velkjente argumenter fra inkorporeringsdebattene om CRC og CEDAW på 1990 og 2000 tallet.
Vi minner om at det kun er dommer fra **EMD** som er **folkerettslig bindende**.
Men til tross for dette, viser praksis at Norge heller ikke retter seg etter dommer i EMD når disse strider mot *tungtveiende hensyn* i norsk lovverk, f.eks. i barnevernssaker.

Betydning av inkorporering med forrang i prioritert rekkefølge:

- 1) Lover i direkte motstrid må endres
- 2) Domstolen må vektlegge CRPD
- 3) CRPD inn i mandater til utredning av lover og politikk: reformer, planer og andre styringsdokumenter
- 4) Forplikter kommunene rettslig
- 5) Styrker vår posisjon, status, rettsstilling og argumentasjon
- 6) Økt involvering av funksjonshemmede i politiske prosesser
- 7) Økt oppmerksomhet i hele samfunnet

Vi vil kort kommentere 3 av punktene.

1) Lover i direkte motstrid må endres

Dette er i liten grad prioritert i dag med henvisning til presumsjonsprinsippet. Presumsjonsprinsippet betyr at norsk rett så langt som mulig skal tolkes i samsvar med folkeretten. Men når det er strid mellom folkeretten og norsk lov, innebærer presumsjonsprinsippet at norsk lov går foran,

Vi slutter oss til argumentasjonen i **Ot.prp. 3 (1998-1999)** jf, kap. 5 som er tydelig på betydningen av å inkorporere konvensjoner i en menneskerettslov

Økt oppmerksomhet og kunnskap om rettighetene vil føre til at eventuelle uoverensstemmelser mellom norsk rett og menneskerettskonvensjonen lettere oppdages. Dette kan igjen føre til at regler eller praksis kan endres, slik at Norge fullt ut kan leve opp til sine internasjonale forpliktelser.

3) CRPD inn i mandater til utredning av lover og politikk: reformer, planer og andre styringsdokumenter

I våre tidligere høringsinnspill om inkorporering har vi vist til en rekke lovarbeid, premissgivende reformer, utredninger og meldinger, hvor CRPD ikke er trukket inn i mandatene eller utredningene på linje med de konvensjoner som er inkorporert i mrl, f.eks. Barneloven, Barnevernslovutvalget i **NOU 2016: 16**, Barneinstitusjonsutvalget **NOU 2023: 7**, kvalitetsreformen innen barnevernet (Hurdalsplattformen) Barneversnutvalget **NOU 2023: 24.**, **NOU 2019: 25 Med rett til å mestre — Struktur og innhold i videregående opplæring, Meld St. 38 (2014-2015) Open og opplyst, Meld St. 25 (2016-2017) Humaniora i Norge, Meld St. 13 (2018-2019) Muligheter for alle. Fordeling og sosial bærekraft**

4) Forplikter kommunene rettslig

Det er blitt hevdet at kommunene allerede er forpliktet og at det til og med skal være en fordel om CRPD ikke er inkorporert.

Igen vil vi hevde at dette er misvisende og positivt galt.

Vi viser til KommuneLoven § 2-1 andre ledd:

«begrensninger i det kommunale og fylkeskommunale selvstyret må ha hjemmel i lov».

CRPD må altså skrives inn i norsk lov, får å få gjennomslag i kommunene på linje med øvrige konvensjoner som er innarbeidet i norsk lov. CRPD står i dag i en særstilling som Norge ikke kan forsvare.